

Republic of Moldova. In: <https://gateway.euro.who.int/en/country-profiles/republic-of-moldova/> (accesat: 20.10.2018).

16. Hone T., Habicht J., Domete S. ș.a. Expansion of health insurance in Moldova and associated improvements in access and reductions in direct payments. In: *Journal of Global Health*, 2016, vol.6, no. 2. doi: 10.7189/jogh.06.020702 (accesat: 20.10.2018).

CONCILIAREA INTERETNICĂ ȘI COOPERAREA REGIONALĂ ÎN CONTEXTUL MODERNIZĂRII DEMOCRATICE A REPUBLICII MOLDOVA

Elena Balan, dr. în șt. polit.

Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice

INTERETHNIC CONCILIATION AND REGIONAL COOPERATION IN THE CONTEXT OF DEMOCRATIC MODERNIZATION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

The article reveals the dialogues in democratic conditions interethnic reforms of society changing and its effects on impact, strengthening and accelerating regional cooperation multiaspectual, mutually beneficial with neighbor countries and peoples in the context of democratic modernizations of the Republic of Moldova.

Transformările sociale ce au loc în timpul de față în Republica Moldova aduc pe ordinea de zi probleme și sarcini concrete, principal noi, pentru soluționarea cărora se cer și oameni cu o formațiune morală și convingeri noi, o pregătire profesională și facultăți adecvate la nivelul standardelor europene.

În procesul de formare și stabilizare a noii mentalități social-economice, politice și spirituale, de schimbare a mecanismelor sociale care stau la baza modernizării și democratizării societății, luându-se în considerație aspirațiile Republicii Moldova spre integrarea în comunitatea europeană, este de neconceput ocolirea sau neglijarea rolului factorului etnic, a stării de spirit din sfera relațiilor interetnice.

Modul de activitate socială și de comunicare reciprocă între indivizi și între etnii, care determină relațiile interetnice propriu-zise, poartă amprenta realităților concret-istorice ale societății, înzestrând individualitatea fiecărei

personalității cu un colorit național specific. La rândul său, fiecare individ se manifestă ca un purtător și creator al condițiilor și al climatului social-economic, politic și spiritual în evoluția istorică a unei comunități umane.

Societatea contemporană nu poate prospera fără un climat favorabil, corespunzător noilor realități, în cadrul relațiilor interetnice, fără a facilita crearea de condiții optime pentru asanarea și armonizarea acestora, fără o atitudine atentă și responsabilă față de consolidarea în continuare a concordiei interetnice, ca factor favorizant și condiție prioritară în dezvoltarea inofensivă a societății.

Este cazul să menționăm că o societate democratică nu se poate închide în găoacea sa pur națională, ea trebuie să asigure nu numai condițiile necesare pentru păstrarea, ocrotirea și dezvoltarea specificului național irepetabil atât al etniei autohtone titulare, cât și al celorlalte etnii conlocuitoare, dar și să contribuie la includerea acestora în procesul de îmbogățire continuă a valorilor, ce aparțin întregii civilizații umane.

Una din condițiile esențiale ale prosperării naționale este, fără îndoială, și respectarea în fapt a demnității naționale a fiecărei din etniile conlocuitoare, crearea condițiilor necesare pentru afirmarea specificului individualității lor etnice. Aceasta reprezintă o stăvilă sigură în calea încercărilor unor forțe distructive ale societății de a-și realiza scopurile egoiste individuale sau de grup, speculând pe seama sentimentelor naționale ale oamenilor, accelerând, în consecință, înțepirea instabilității generale din societate, fapte depistate în repetate rânduri în regiunea de est (și nu numai!), a Republicii Moldova.

Particularitățile evoluției relațiilor interetnice în Republica Moldova dictează actualmente necesitatea de a conștientiza, a revedea atitudinea față de problematica relațiilor interetnice, cea a educației în spiritul coeziunii civice, solidarității tuturor etniilor conlocuitoare din republică. Importanța și actualitatea problemelor educației cetățenilor în spiritul păcii civice, al consensului și concucrării pașnice, încrederii și întrajutorării reciproce, al responsabilității pentru destinele republicii și destinul fiecăruia dintre cetățenii ei capătă o importanță crescândă, deoarece aceasta (educația) se manifestă drept una dintre direcțiile fundamentale ale formării unei personalități cu o înaltă spiritualitate, precum și drept una dintre componentele indispensabile ale dirijării pe baze științifice și social-statale a relațiilor interetnice, drept un factor și un mecanism al asanării și perfecționării acestora.

Este de remarcat faptul că noul peisaj politic a condus, pe de o parte, la o mișcare identitară majoră în țările componente ale fostei Uniuni Sovietice sau aflate în sfera de influență a acesteia, iar pe de altă parte, prin resuscitarea (reînvierea) și detensionarea relațiilor interetnice se încearcă, în bună măsură, resorbirea și convertirea, în limbaj etnic, a diverselor stări conflictuale și tensiuni sociale. Concomitent, evenimentele din ultimii ani, cum ar fi: problematica integrării, renașterea spiritului național în țările post-comuniste, redimensionarea problemei minorităților etnice care devine o redutabilă miză politică în plan intern și extern, persistența și recrudescența conflictelor etnice, „trezirea minorităților” în Vestul Europei au făcut necesară reconsiderarea acestor teme de cercetare, reclamându-se încercarea unor explicații coerente ale faptelor și fenomenelor etnice din perspectiva relațiilor lumii de astăzi [1].

Astfel, întoarcerea la sursele și revendicările identităților etnice, în toate tipurile de societăți, propun științelor sociale numeroase probleme teoretice și metodologice, iar sociologiei politice, în special, îi revine urgența înțelegerii acestor fenomene și analizarea noului imaginar social pe care îl propune etnicitatea.

În acest context, democratizarea și modernizarea societății devine perspectiva cea mai productivă, atât pentru abordările teoretice, cât și pentru rezolvarea practică a problemelor etnice, începând chiar cu definirea lor, căci nu întotdeauna „interlocuitorii” definesc la fel problemele supuse discuției. Într-un regim democratic divergențele se rezolvă, în general, prin dialog și negocieri. Numai în condiții de democrație reală, prin dezvoltarea spiritului critic, a culturii și participării civice, prin voința de respectare de către toți actorii – indivizi, grupuri, colectivități – a unor legi și reglementări adecvate se poate ajunge la soluții de veritabilă pace interetnică. Toate acestea se învață social, deoarece democrația este o construcție mereu perfectibilă. Pe când problematica minorităților naționale, bunăoară, și în general noile fenomene etnosociale și etnopolitice s-au impus atenției comunității internaționale și cercetărilor în domeniu, mai întâi și în special, prin potențialul de conflict al acestora, prin caracterul lor de factor de risc al societății, prin capacitatea de a juca rolul de „dinamită umană”, ceea ce explică importanța ce li se acordă la nivelul organismelor internaționale [2].

Totuși, controversalele interetnice, care în anumite împrejurări se pot transforma în conflicte propriu-zise, rămân a fi o realitate posibilă și în

cadrul societății democratice. Însă ordinea de stat democratică posedă astfel de pârgii de dirijare a proceselor sociale care permit de a depăși astfel de situații nefaste pentru întreaga societate. În acest context devine extrem de oportună problema optimizării politicii statului de reglare a raporturilor interetnice și de consolidare a spațiului juridic unic al țării.

În acest caz e necesar de a se menține în permanență un echilibru al intereselor etniilor conlocuitoare, care ar conduce la obținerea unui model eficace de conlucrare constructivă a organelor puterii de stat de diferite niveluri, dintre care deosebit de favorabil se manifestă consensul situativ. Tendințele unitarismului, precum și manifestările separatismului sau cele ale autarhiei sunt evident dăunătoare pentru păstrarea și consolidarea spațiului unic juridic, economic și spiritual al țării, luându-se în considerație în mod obligatoriu variabilitatea și specificul potențialului economic, social și etnocultural al zonelor și etniilor conlocuitoare și respectându-se, astfel, cu strictețe principiul unității în diversitate [3].

Luând în considerație faptul că reformarea și modernizarea tuturor sferelor vieții societății în dezvoltare activează oamenii în mod obiectiv și deosebit pe acest tărâm transformator, e cazul să menționăm că și procesele interetnice, în consecință, sunt expuse unei anumite influențe și transformări prin intermediul unei sau altei direcții a activității indivizilor, altfel spus, sunt condiționate de orientarea evoluției întregii totalități a relațiilor sociale, de atmosfera generală și concretă a realității înconjurătoare.

Este cert că fiecare om este nu numai un purtător al particularităților naționale, dar și un participant nemijlocit la desfășurarea proceselor etnice. De aici rezultă faptul, că una din sarcinile cardinale ale politicii naționale este orientarea eforturilor în vederea creării condițiilor necesare pentru ca personalitatea să devină un subiect conștient al activității social-transformatoare, un creator activ al unui mediu etnic și interetnic calitativ nou în cadrul țării și în afara hotarelor ei.

E cazul să menționăm o corelație și interpătrundere nemijlocită dintre evoluția relațiilor interetnice în condițiile actuale și procesele de modernizare democratică a societății, de promovare a vectorului european al Republicii Moldova. În literatura de profil persistă un spectru larg de opinii privind fenomenul modernizării societății în aspect actual – de la conceperea acestuia ca proces de dezvoltare ascendentă economică pînă la atribuirea modernizării a multiplelor metamorfoze, însoțite de schimbări

de diferită coloratură socială. Problematika modernizării la etapa actuală se dezvoltă în două direcții mari: cea cu caracteristici fundamentale universale ale contemporaneității și cea privind evoluarea specifică a diverselor societăți, culturi și instituții [4].

Implementarea standardelor și a tehnologiilor moderne avansate, în conformitate cu cele europene și universale în toate domeniile de activitate umană, se realizează prin actualizarea și perfectarea permanentă a tuturor sferelor vieții sociale, atingându-se culmile unei civilizații tehnogene cu un pronunțat conținut complex [5].

Alături de necesitatea stringentă de ajustare a relațiilor de reciprocitate, întrerupte în ultimul timp, între diferite zone economice în cadrul țării, la fel de oportună este și căutarea neîntârziată a căilor optime de realizare a unui dialog permanent de dezvoltare a relațiilor multilaterale de prietenie și cooperare reciproc avantajoasă cu statele vecine și cele mai îndepărtate și popoarele lor, cu atât mai mult, cu cât în unele țări învecinate cu Republica Moldova, bunăoară, în Ucraina, și nu numai, locuiesc din vremurile cele mai străvechi un număr considerabil de moldoveni (români), iar în Moldova – un număr considerabil de ucraineni, precum și reprezentanți ai altor etnii (ruși, evrei, polonezi, găgăuzi, bulgari etc.) [6].

Prin urmare, în linii generale, minoritățile etnice din Republica Moldova și Ucraina, ca, de altfel, și în alte state democratice, se bucură de dreptul de a-și exprima, păstra și dezvolta liber originalitatea etnică, limba și religia, de a sprijini și a dezvolta cultura națională în toate aspectele ei fără a fi expuși oricăror tentative de asimilare contrar propriei voințe. Cu atât mai mult cu cât într-un șir de acte internaționale, inclusiv în documentul Consfătuirii de la Copenhaga, se stipulează și faptul că toți cetățenii, fără nici o excepție, se bucură de dreptul de a stabili și a întreține legături nelimitate atât în interiorul țării, cât și în afara hotarelor ei, cu consăngenii, cu care au aceeași obârșie etnică și moștenire culturală, precum și de a se deplasa în țările corespunzătoare, de a desfășura contacte multilaterale și schimburi de informații [7].

Despre aceasta mărturisește în mod elocvent, printre altele, conținutul unor astfel de documente importante precum: Tratatul de bună vecinătate, prietenie și colaborare între Republica Moldova și Ucraina (Chișinău, 23.X.1992) alte documente de vază în care ambele părți și-au asumat angajamente reciproce și în domeniul ocrotirii minorităților etnice corespunzătoare.

Până la ora actuală, părțile ucraineană și moldovenească au semnat o serie de acorduri interguvernamentale în domeniul telecomunicațiilor (martie 1993), învățământului (mai 1994), culturii (august 1995), radio-televiziunii, inclusiv privitor la schimbul de programe (februarie 1995) etc. cu elaborarea respectivă a mecanismului de realizare ulterioară a acestora.

În această privință, deosebit de semnificative sunt întâlnirile periodice ale șefilor de state – a președinților Republicii Moldova, Ucrainei și României, în cadrul cărora, de regulă, sunt abordate și problemele privind ocrotirea drepturilor minorităților etnice și relațiile etnice și interetnice în general.

Desigur, experiența dezvoltării proceselor etnice și interetnice în Republica Moldova, în statele vecine, precum și întreaga experiență a țărilor lumii mărturisește că unica modalitate reală care ar permite de a soluționa problemele și contradicțiile existente în acest domeniu este nu cea a confruntării și separării, a neîncrederii reciproce și a vrajbei, ci calea democratică, bazată pe egalitate în drepturi, legalitate, dialog și colaborare reciprocă între popoare.

În acest context, deosebit de convingătoare și semnificative sunt prevederile Convenției – cadru europene referitoare la cooperarea regională și transfrontalieră a colectivităților sau autorităților teritoriale (Madrid, 1980), în conformitate cu care la 14 august 1998 în or. Galați (România) a fost semnat de către autoritățile locale, situate în zona de frontieră din Moldova (raioanele Cahul, Vulcănești, Cantemir), România (județele Tulcea, Galați, Brăila) și Ucraina (regiunea Odesa) pachetul de documente privind constituirea Euroregiunii „Dunărea de Jos”, scopul principal al căreia este cooperarea transfrontalieră între comunitățile sau autoritățile locale în diverse domenii, cum ar fi ecologia, relațiile economice, lucrările de infrastructură, demografia, știința, învățământul, educația, cercetările, sănătatea, sportul, combaterea criminalității și a calamităților naturale, fapt ce urma să contribuie la accelerarea modernizării diverselor sfere ale realităților de atunci.

Concomitent a fost semnat Acordul privind crearea Euroregiunii „Prutul de Sus”, care a avut loc la Botoșani, România, la 22 septembrie 2000. Semnarea Acordului “Prutul de Sus” deschide pentru toți membrii acestuia noi posibilități în rezolvarea problemelor comune în sferile dezvoltării economice, lărgirii infrastructurii de transport și comunicații la nivelul coridoarelor transeuropene, protecției mediului ambiant și securității

tehnogene, dezvoltării turismului, colaborării în domeniul învățământului, sănătății publice și culturii. Factorul – cheie în soluționarea problemelor ce stau în fața Euroregiunii ”Prutul de Sus” îl reprezintă participarea organelor publice locale în realizarea proiectelor comune.

Impulsionarea activității în cadrul Euroregiunilor ”Dunărea de Jos” și „Prutul de Sus” ar da posibilitate de a accelera lucrările întru elaborarea și realizarea unor proiecte de interes comun și de modernizare multilaterală a ambelor țări.

Finalitatea logică a cooperării economice transfrontaliere urmează să reducă decalajul economic, să accelereze creșterea nivelului de trai al populației, crearea noilor locuri de muncă, avansarea gradului de dezvoltare social-economică a spațiului geografic respectiv, extinderea și aprofundarea gradului de comunicare a colectivităților umane în ansamblu, fapt ce avea să conducă evident la depășirea înstrăinării și neîncrederii între țările învecinate și popoarele lor, la înscăunarea unei atmosfere de încredere și colaborare reciproc avantajoase.

În același cadru al continuității procesului de comunicare rodnică între țările învecinate și popoarele lor se înscrie în mod organic și Reuniunea privind mediul și dezvoltarea durabilă în regiunea Carpato – Dunăreană.

Reprezentanții a 14 state, dintre care șapte președinți, au semnat la 14 aprilie 2001, la București „Declarația pentru mediu și dezvoltare susținută în regiunea Carpato – Dunăreană”. Declarația exprimă intenția de a încuraja și sprijini cooperarea regională și internațională în vederea menținerii și reabilitării resurselor naturale, pentru îmbunătățirea mediului în regiunea carpatică și în bazinul Dunării.

Documentul subliniază și necesitatea intensificării eforturilor regionale și adoptării unor măsuri concrete pentru dezvoltarea durabilă, prevenirea efectelor dăunătoare, care pot deriva din dezvoltarea economică și socială, într-un cuvânt, se prevedea consolidarea modernizării propriu-zise a ambelor țări.

Cooperarea în regiunea carpatică și în bazinul Dunării constituie o contribuție reprezentativă la întărirea caracterului regional al procesului „Mediu pentru Europa” (3 mai 2001) [8], precum și a altor modalități de colaborare transfrontalieră asupra cărora s-a convenit ulterior și a celor de până la ora actuală.

O nouă inițiativă de colaborare transfrontalieră a fost realizată la 2 februarie 2012 prin fondarea organizației internaționale Euroregiunea „Dnestr”

[9], în componența căreia au fost incluse regiunea Vinnița (Ucraina) și Republica Moldova, care prevedea consolidarea relațiilor de colaborare între republicile vecine în domeniul sferei economice, sociale și culturale.

Pentru început s-a planificat construcția unui pod nou peste Nistru, lângă localitatea Iampol. Euroregiunea în cauză este reprezentată oficial la Bruxelles, cu sprijinul Uniunii Europene.

Actualmente se află în deplină desfășurare interconectarea sistemelor electrice dintre cele două maluri ale Prutului, în cadrul realizării Proiectului “Gazoductul Iași-Ungheni” [10], care urmează să ajungă pînă la Chișinău, proiect ce reprezintă poarta prin Republica Moldova, cu susținerea României, care se conectează la sistemul electric din Europa, consolidînduse procesul de modernizare și europenizare a țării.

Astfel, colaborarea regională, recomandată și susținută cu eforturile Uniunii Europene și ale altor organisme internaționale, este de o perspectivă majoră și promite performanțe deosebite în mileniul al treilea, fiind, de fapt, o componentă de bază a integrării economice, politice și culturale europene și a modernizării multilaterale.

E cazul să menționăm că în ultimul timp, în procesul de colaborare multilaterală în acest spațiu transfrontalier, intervin niște manifestări de concurență și rivalitate, când perspectivele de cooperare reciproc avantajoasă sunt umbrite de niște interese de grup sau individuale, fapt care frânează progresul general al acestui spațiu și cooperarea fructuoasă.

Așadar, cauza dezvoltării durabile, a modernizării multilaterale democratice și a cooperării regionale, precum și destinele popoarelor învecinate depind la mod direct de măsura includerii în acest proces complex a reprezentanților tuturor păturilor sociale și a tuturor etniilor conlocuitoare întru dezvoltarea eficientă și rodnică a dialogului regional și interetnic, în baza încrederii reciproce, a păcii civice și a concilierii interetnice, de măsura percepției noilor fenomene și transformării din realitatea înconjurătoare.

Bibliografie

1. Bălașa Ana. Fenomenul etnic – obiect al cercetării sociale actuale. În: Starea societății românești după zece ani de tranziție. București: Polirom, 2000, p.481, 483.

2. Wolfe H.C. Human Dynamite. The story of Europe Minorities. New York, 1939, p. 484.

3. Дробижева Л.М. Завоевания демократии и этнонациональные

проблемы России. (Что может и чего не может дать демократия). În: Общественные науки и современность (ОНС). Москва, Наука, 2005, № 2, p. 26-28.

4. Лебедева Н.Н., Туманянц К.А. Препятствия модернизации в современной России. Москва, Общественные науки и современность, № 1, 2012, p.16.

5. Карцев Е.А. Социально-культурные предпосылки инновационного развития. Москва: Философские науки, 2010, № 9, p. 25.

6. Cotic Viorel. Etnocomponentul moldo-român în contextul proceselor etnopolitice contemporane din Ucraina În: Autoreferatul tezei de doctor în Științe politice. Chișinău, 1998, p. 15-18.

7. Documentele Consfăturii de la Copenhaga (p.32); ale Conferinței privind dimensiunea umană din 29 iunie 1980 la care Moldova a aderat la 10 septembrie 1991.

8. Reuniunea privind mediul și dezvoltarea durabilă în regiunea Carpa-to-Dunăreană (3 mai 2001).

9. [http:// Dnister.eu/atride/Show/3](http://Dnister.eu/atride/Show/3), 2februarie, 2012.

10. Proiectul moldo-român ”Gazoductul Iași-Ungheni ”, 2014.

SEMNIFICAȚIA CONCEPTULUI DE CULTURĂ ÎN EXISTENȚA SOCIALĂ

Luis Serdeșniuc, doctorand

Școala Doctorală a Universității de Stat „Dimitrie Cantemir”

SIGNIFICANCE OF THE CONCEPT OF CULTURE IN SOCIAL EXISTENCE

In this article an attempt is made to study the meaning of the concept of culture, and on this background to understand its role in existence social. The author analyzes the definition of culture based on the literature from an interdisciplinary perspective. Next, it refers to culture that must be perceived as a set of spiritual skills as it presupposes a process of assimilation and subjective subjection of values. It is noted that culture shapes human personality, as culture conveys behavioral patterns, social attitudes, acquired and learned reactions, the entire history of man as a social being. At the same time, it is emphasized that culture preserves the social and cognitive experience, holds